

PA

Parental alienation

**Så får han vårdnaden om barnet
– trots att han utövat våld i hemmet**

Röks

Riksorganisationen för kvinnojourer
och tjejjourer i Sverige

Tillsammans i systerskap för en värld fri från mäns våld och förtryck

Om Roks

Roks, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, är en partipolitiskt och religiöst obunden organisation med drygt 70 medlemsjourer som ger stöd och skydd åt kvinnor, tjejer och barn som utsatts för mäns våld.

Roks kämpar för kvinnor, tjejer och barns rätt till liv fria från mäns våld. Roks kämpar även för den ideella kvinno- och tjejjoursrörelsen, som fredar denna rätt.

@rokssverige

Roks – mot mäns våld mot kvinnor

www.roks.se

info@roks.se

08-442 99 30

Själagårdsgatan 8B

Ont om tid?

Här är en sammanfattning!

Parental alienation (PA), parental alienation syndrome (PAS), eller föräldraalienation som det också kallas, är en pseudo-vetenskap som används av våldsamma män världen över för att fortsätta utöva makt och kontroll genom vårdnad om, eller umgänge med, barnen.

Konceptet går ut på att ett barn som säger att det är rädd för pappa har blivit hjärntvättat av sin mamma.

Europarådet har varnat för riskerna med PA. WHO och APA har avfärdat PAS som medicinsk diagnos. I Sverige förekommer PA inte i Socialstyrelsens riktlinjer. FN:s särskilda rapportör om våld mot kvinnor och flickor har i en rapport antagen av FN:s människorättsråd påvisat hur våldsamma män använder PA som vapen mot kvinnor och barn som vittnar om våld i vårdnadstvister.

Till följd av PA blir kvinnor och barn fast i våldet, mammor vågar inte berätta om våld av rädsla att anklagas för PA och barn tvingas bo och umgås med våldsamma pappor mot sin vilja. PA är konstaterat skadligt och den yttersta konsekvensen är att barn och kvinnor mördas till följd av PA.

GREVIO, Europarådets expertgrupp om mäns våld mot kvinnor och kontrollorgan för Istanbulkonventionens efterlevnad, uppmanar Sverige att förbjuda användningen av PA i vårdnadsmål.

Det gör även FN:s särskilda rapportör.
Och det gör också Roks.

Förbjud användningen av PA i vårdnadsmål!

Vad är PA?

Kortversion:

Parental alienation (PA) eller föräldraalienation är en pseudovetenskap som används av våldsamma män som eftervåldsstrategi för att fortsätta utöva makt och kontroll och få vårdnaden om barnen trots att han utövat våld i hemmet.

Bakgrund

Parental Alienation Syndrome (PAS), är ett pseudovetenskapligt begrepp som myntades av den amerikanske barnpsykiatern Richard A. Gardner på 1980-talet, detta för att förklara fall där barn uppger att de inte vill bo eller umgås med den ena föräldern i samband med en vårdnadstvist.

Enligt Gardner uppstår PAS när den ena föräldern (ofta modern, enligt Gardner) hjärntvättat barnet att hata den andra (ofta fadern, enligt Gardner). Konceptet bygger på en föreställning om att kvinnor ofta ljuger om våld.

Richard Gardner förespråkade bland annat tvångsinsatser för att återställa *relationen* mellan barn och pappa, ofta utan att erkänna att barnets vägran kunde ha legitima orsaker.

Gardner har blivit starkt kritiserad för sina uttalanden, inte minst kring sexuella övergrepp mot barn, där han ofta tonade ned allvaret och antydde att falska anklagelser var mycket vanliga – något som forskning inte stödjer.

Hans koncept kritiseras också för att vara könsbunden, med en tydlig bias till fördel för fäder, då han hävdade att det är mödrar som i 90 procent av fallen står för manipulation av barnen.

Nutid

Sedan 1980-talet har en växande kritik mot PAS, inte minst från forskarvärlden, lett till att terminologin ändrats av anhängare för att undkomma kritiken.

Sedan de internationella diagnosmanualerna avfärdat PAS som diagnos har man till exempel kapat bort ”syndrom” och kallar det istället bara PA. I Sverige används både PA och *föräldraalienation*, men på senare år även *oförsonlig fientlighet*. Inom svensk juridik döljer sig ofta PA bakom begreppen *umgängessabotage* och *otillbörlig påverkan*.

PA-anhängarna har också utvecklat pseudovetenskapliga behandlingar för att tvätta bort den påstådda manipulationen. Detta görs bland annat genom att med tvång flytta över barnet till pappan och isolera det från mamman. Det har även blivit vanligare med *återföreningsläger*, där barnet tas från sin mamma, inte sällan med hjälp av polis eller väktare, och tvingas samman med pappan i en avlägsen miljö. Ingen kontakt med syskon eller mamma tillåts. Barnet och pappan deltar där i särskilda terapiformer som går ut på att ”reprogrammera” barnets lojalitet och påtvinga en relation med pappan.

Människorättsorganisationer, barnrättsorganisationer, psykologer och forskare har kritiserat dessa läger och menar att de kränker barns rättigheter och att de är skadliga och traumatiserande.

Citat från barn som deltagit vid återföreningsläger:

“Jag blev tagen av främlingar, fick inte säga hejdå till min mamma, och sedan tvingades jag kalla en man jag var rädd för för ‘pappa’.”

– Flicka, 13 år, USA, ur dokumentären “Erasing Family”

Massiv kritik mot PA

Kortversion:

FN, CEDAW och GREVIO uppmanar till ett förbud mot användningen av PA och liknande koncept i vårdnads- och umgänges mål för att skydda våldsutsatta kvinnor och barn. PAS har utvärderats av internationella organ, som WHO och APA, men bedöms ej uppfylla vetenskapliga krav och har därmed avfärdats som medicinsk diagnos.

PAS har vid flera tillfällen bedömts och avvisats av såväl de internationella diagnosmanualerna WHO och APA som av Socialstyrelsen. Inte heller världshälsoorganisationen WHO erkänner PA som ett medicinskt eller psykatriskt tillstånd.

De internationella diagnosmanualernas slutsatser om PA:

- Bristande evidens och saknar vetenskaplig grund
- Kontroversiella grundantaganden med tydlig könsbias
- PAS kan användas för att förminska barns berättelser om våld och övergrepp.

FN:s rapportör:

Ett vapen mot våldsutsatta kvinnor och barn

FN:s särskilda rapportör om mäns våld mot kvinnor, Reem Al-salem har riktat stark kritik mot användningen av PA och liknande koncept i familjerättsliga tvister. Detta eftersom forskning visat att PA ofta används av våldsamma män för att ifrågasätta kvinnor som försöker skydda sina barn från våld.

I en rapport till FN:s människorättsråd 2023 valde FN:s särskilda rapportör att belysa följande om PA:

- **Brist på vetenskaplig grund:** Begreppet föräldraalienation saknar vetenskaplig konsensus och erkänns inte som en legitim diagnos av internationella medicinska eller psykiatriska organisationer.
- **Könsbias i rättssystemet:** Användningen av föräldraalienation i rättsprocesser är ofta könsbunden och används oproportionerligt av fäder mot mödrar. Detta kan leda till att kvinnor som rapporterar våld eller övergrepp misstänkliggörs och att deras ansträngningar att skydda sina barn tolkas som manipulation.
- **Risk för ytterligare våld:** När domstolar accepterar argument om föräldraalienation utan att noggrant undersöka påståenden om våld eller övergrepp, finns det en risk att barn och deras mödrar utsätts för fortsatt våld.
- Alla stater bör **förbjuda användningen av föräldraalienation och liknande begrepp i familjerättsliga sammanhang**, särskilt när det finns uppgifter om våld.

”The use of parental alienation claims in custody cases has led to the silencing of abuse victims and can constitute a form of institutional violence.”

- **Reem Alsalem, FN:s särskilda rapportör om mäns våld mot kvinnor** (OHCHR, 2023)

GREVIO: Förbjud PA i vårdnads mål

Även GREVIO (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence), Europarådets expertgrupp för övervakning av Istanbulkonventionen, har uttryckt stark kritik mot användningen av PA i vårdnads- och umgängesärenden.

GREVIO anser att användningen av PA i vårdnads- och umgänges mål kan leda till att mäns våld inte upptäcks eller tas på allvar. De uppmanar att medlemsstater vidtar åtgärder för att säkerställa att rättssystemet skyddar kvinnor och barn från våld och inte förlitar sig på icke-vetenskapliga begrepp som PAS/PA i sina bedömningar.

I sin rapport om Sverige (november 2024) uppmanar GREVIO den svenska regeringen att prioritera säkerställandet av att alla relevanta professioner – socialsekreterare, domare, advokater och psykologer – känner till att PA saknar vetenskaplig grund. GREVIO uppmanar även Sverige att förbjuda användningen av PA och liknande koncept i familjerättsliga tvister.

Utdrag ur GREVIO:s rapport om Sverige, 2024:

The report finds that judicial decisions on custody and visitation often do not offer sufficient consideration for the safety concerns and needs of women and children leaving abusive relationships, frequently ignoring allegations of domestic violence, accepting agreements despite a history of domestic violence and using or accepting the use of ill-founded concepts such as the so-called “parental alienation syndrome”, or similar notions, to dismiss claims of domestic violence.

PA i svenska vårdnadstvister

Kortversion:

Trots uppmaningar om att förbjuda användningen av PA, och trots konstaterandet att PA är pseudovetenskap, används alltjämt PA i familjerättsliga tvister i Sverige. Det är förenat med fara, då det medför ett fokusskifte. Mannens våld tonas ner och mammans påstådda psykiska ohälsa och manipulation hamnar i centrum. När risker för våld ignoreras utsätts barn för fara, många gånger med förödande konsekvenser.

PA är en konstaterat skadlig pseudovetenskap men används ändå frekvent till fördel för våldsamma män i svenska vårdnads mål. I rättspraxis har hittills uppgifter om våld marginaliserats till fördel för den så kallade *kontaktprincipen* som fått stort genomslag; den förälder som uppfattas mest samarbetsvillig och därmed tillgodoser barnets kontakt med båda föräldrar bäst, anses ofta av domstolar som mest lämpad som vårdnadshavare.

Med ett sådant antagande blir den som lyfter våld problemet, inte den som utövar våld. Dessa resonemang, tillsammans med en misstro till kvinnans uppgifter om våld, förekommer frekvent i utredningar, bedömningar och beslut om barn i familjerättsliga tvister i Sverige. Genom PA och liknande resonemang tilldelas ofta våldsamma män vårdnad och umgänge mot barns uttryckliga vilja.

Hur letar sig PA in i domar och beslut?

Många gånger är det handläggare inom socialtjänst och familjerätt som i sina utredningar för in pseudovetenskapliga resonemang. Ibland är det advokater som för en argumentation baserad på PA, ibland är det domare eller nämndemän. Det förekommer även oseriösa aktörer som partssakkunnigvittnen, varav några är legitimerade psykologer, men även andra professioner förekommer.

PA och psykologerna

Kortversion:

Den samlade internationella psykologkåren är överens: PA är en pseudovetenskap som inte hör hemma i klinisk psykoterapi. Men det finns undantag i kåren som förespråkar PA.

Eftersom psykologer används i rättsväsendet för att ge PA legitimitet är deras syn på konceptet väsentlig.

I en debattartikel i Psykologtidningen (juni 2024) gick 13 professorer och psykologer ut och varnade för användningen av PA i vårdnads mål. Läs debattartikeln via QR-koden:

Det svenska psykologförbundet hänvisar till att Socialstyrelsen inte erkänner PAS, och att begrepp som PA bör hanteras med största försiktighet i rättspsykiatriska sammanhang. Trots detta finns en skara svenska psykologer som fortsätter att förespråka och använda PA i debattartiklar, föreläsningar och i domstol.

”States legislate to prohibit the use of parental alienation or related pseudo-concepts in family law cases and the use of so-called experts in parental alienation and related pseudo-concepts.”

– FN:s särskilda rapportör om mäns våld mot kvinnor

Vad säger experterna?

Eftersom PA är en pseudovetenskap är det inga nationella eller större psykolog- eller psykiatrikerförbund som ställer sig bakom PA eller PAS, vare sig som diagnos eller koncept. Vissa förbund har till och med uttryckligen gått ut och varnat för användningen av PA.

European Association for Psychotherapy (EAP) förkastade PA inom klinisk psykoterapi 2017. Ett officiellt uttalande uttryckte EAP oro för att PAS används i rättsprocesser för att misskreditera föräldrar (särskilt mödrar) som försöker skydda sina barn från övergrepp.

American Psychiatric Association (APA), samt American Psychology Association (APA psykologi) slår fast att PA är en pseudovetenskap.

Det norska psykologförbundet har så sent som hösten 2024 tagit avstånd från PA genom ett offentligt uttalande.

British Psychological Society (BPS) erkänner inte PA som ett kliniskt tillförlitligt begrepp. I en rapport från 2020 varnar de för att PA saknar tydlig definition och att konceptet kan missbrukas i rättsprocesser, särskilt i fall där det förekommer mäns våld mot kvinnor.

Psykologförbundet i Italien har tagit avstånd från PAS.

En grupp bestående av **105 forskare, hälso- och rättsexpeter från 18 länder** har skrivit under en namninsamling om att fördöma användningen av PA i vårdnadstvister.

Lagändringar blir verkningslösa i rådande patriarkat

Myten om att alla barn har ett behov av umgänge med båda sina föräldrar lever sedan 90-talet kvar i vår lagstiftning. Konsekvensen blir att barn som regel tvingas till umgänge med en våldsam förälder.

Den 1 januari 2025 infördes en lagändring som var avsedd att skydda barn från våld kopplat till vårdnad och umgänge. Orden *god och nära kontakt med båda sina föräldrar* togs bort från lagtexten men behölls i lagförslaget som en generell utgångspunkt.

I tillägg till detta har en ny paragraf tillkommit som ger domstolar möjlighet att ta in en sakkunnig psykolog som ska avgöra hur barnet kan påverkas av ett umgänge. I andra länder har motsvarande regleringar lett till att oseriösa aktörer släppts in, och man har sett en ökning av tillämpningen av PA.

SVT:s granskning: Ingen förändring trots ny lag

SVT granskade under våren 300 vårdnadstvister där statistiken tydligt visar att ingen förändring i praxis har skett, trots lagändringen. Barn tvingas fortfarande till umgängen med pappor som är dömda för till exempel våldtäkt och grov kvinnofridskränkning. Många av barnen visade uppenbara tecken på trauma men domstolarna hänvisade ändå till barns behov av en "nära och god kontakt" med båda föräldrar. Ofta bortförklarades våldet bort genom pseudovetenskapliga resonemang om påverkan. Fördomar om att kvinnor och barn ljuger om våld ges fortsatt fritt spelrum.

Detta i kombination med den seglivade kontaktprincipen leder till att domstolar fortsätter att ge pappor umgänge – trots att det finns uppgifter om våld.

Vad kan Sverige göra?

Roks förespråkar ett förbud mot användningen av PA, annan pseudovetenskap och liknande resonemang som syftar till att bortförklara barns och mammors rädsla för, och vittnesmål om, våld. Detta förbud måste gälla samtliga myndigheter i Sverige, i familjerättsliga tvister, socialtjänstutredningar, bedömningar och beslut som rör våldsutsatta mammor och barn.

Inga barn ska tvingas flytta från sin trygga omsorgsperson till en våldsam förälder. Barn ska inte heller tvingas till umgänge om det finns minsta risk för någon form våld.

Sverige måste också säkerställa att de internationella konventioner vi förbundit oss till efterföljs, och därmed också följa GREVIO:s specifika rekommendation till Sverige:

Förbjud användningen av PA i vårdnads- och umgängesmål – och säkerställ att alla relevanta professioner – socialsekreterare, domare, advokater och psykologer – känner till att PA saknar vetenskaplig grund.

Illustration: Frida Clerhage

Lista: Lagar om PA i världen

Kortversion:

Användningen av PA och liknande koncept i familjerättsliga tvister har redan förbjudits i en rad länder, inte sällan efter påtryckningar från GREVIO, CEDAW eller FN:s särskilda rapportör om mäns våld mot kvinnor. Samtidigt har ett par länder, Brasilien och Danmark, gått i motsatt riktning. GREVIO har nu riktat kritik mot Sverige, men regeringen har än så länge inte agerat.

Brasilien: 2010 infördes en lag som erkänner PA som ett juridiskt begrepp i vårdnadstvister. Lagen har kritiserats för att den kan användas för att tysta föräldrar som rapporterar om våld. Kvinnorättsorganisationer rapporterar om ökat våld mot kvinnor och barn, och att kvinnor stannar kvar i relationen av rädsla att förlora sina barn. FN:s särskilda rapportör har uppmanat Brasilien att upphäva lagen, och det pågår en debatt om dess framtid.

Danmark: Danmark har nyligen infört en lagstiftning som erkänner ”forældrefremmedgørelse” (föräldraalienation) i vårdnadstvister. Lagen röstades igenom, trots upprop från forskare och sakkunniga och trots att GREVIO, dagen innan omröstning, varnat för konsekvenserna för våldsutsatta.

Irland: Irlands justitieminister Helen McEntee har tydligt uttalat att parental alienation inte längre ska påverka beslut i familjerättsliga mål. I juni 2024 meddelade hon i Dáil (det irländska parlamentet) att reformer godkänkts för att säkerställa att ”begrepp som föräldraalienation inte kan få fäste och inte kan vara en del av några beslut som fattas i en domstol”.

Italien: Högsta domstol, Italiens psykologförbund samt Italiens hälsoministerium har tagit avstånd från PA.

Kanada: Feministiska grupper och juridiska experter har uppmanat regeringen att förbjuda användningen av PA i familjerättsliga ärenden. FN:s kommitté för avskaffandet av diskriminering mot kvinnor (CEDAW) har uppmanat Kanada att förbjuda PA i familjerättsliga sammanhang. Det pågår nu en debatt om att reformera lagstiftningen för att skydda offer för mäns våld.

Kroatien: Har förbjudit användningen av PA i familjerättsliga tvister. Detta efter att GREVIO uppmanat nationen att säkerställa att rättsväsende och socialtjänst är medvetna om att föräldraalienation saknar vetenskaplig grund och inte får användas för att misstänkliggöra mödrar som rapporterar om våld.

Spanien: Har infört lagstiftning som förbjuder användningen av föräldraalienation i rättsprocesser, med hänvisning till dess brist på vetenskaplig grund och risker för kvinnor och barn.

Storbritannien: I Storbritannien har det inte införts någon specifik lagstiftning som förbjuder PA, men det pågår en debatt om att förbjuda 'unregulated experts' då de ofta grundar sina bedömningar på PA. FN:s särskilda rapportör har uttryckt oro över att PA används för att undergräva påståenden om våld, och det finns en växande medvetenhet om behovet av att reformera rättssystemet för att bättre skydda barn och mammor från våld.

USA: The Keeping Children Safe from Violence Act ("Kayden's Law") är en federal lag som tillkommit efter att en sjuårig flicka, Kayden, mördats av sin pappa till följd av ett beslut som grundats på PA. Delstater, som Kalifornien, Utah, Pennsylvania och Arizona, har infört liknande lagar, samtliga med namn efter barn som mördats på grund av PA. "Kaydens law" stärker skyddet mot våld för barn i vårdnadsfall och förbjuder beslut baserade på pseudovetenskap.

Förbjud **PA**triarkatets pseudovetenskap i vårdnads mål!

Scanna QR-koden för att komma
till vår namnsamling!

Röks

Riksorganisationen för kvinnojourer
och tjejjourer i Sverige